

**ΝΕΟΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
YENİ KIBRIS DERNEĞİ
NEW CYPRUS ASSOCIATION**

Σέ μιá προσπάθεια νά δώσει τήν εύκαιρία στό κυπριακό αναγνωστικό κοινό νά ἔχει πρόσθετες γνώμες πάνω σέ θέματα πού áφοροῦν τήν Κύπρο, ὁ ΝΕΟΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ἐζήτησε πρόσφατα συνεργασία áπο φίλους τοῦ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό καί συγκεκριμένα στήν Ἀμερική καί σ'áντα-πρόκριση ἔγραψαν áρθρα.

Τά áρθρα αὐτά ἀντικατοπτρίζουν τίς προσωπικές ἀντικρίσεις áλλα áκόμα καί τό χῶρο μέσα στόν ὅποιο κινεῖται ὁ συγγραφέας καί δίδονται στή δημοσιότητα χωρίς τοῦτο νά σημαίνει ὅτι ἐκφράζουν τίς θέσεις τοῦ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ πάνω στά διάφορα θέματα.

Σήμερα δύνεται στή δημοσιότητα τό δεῦτερο áρθρο τῆς σειρᾶς, γραμμένο áπο τόν Θεόδωρο Κουλουμπῆ, Καθηγητή στό AMERICAN UNIVERSITY καί πού εἶναι γνωστός στή Κύπρο áπο προηγούμενες του μελέτες καί áρθρα γιά τόν τόπο μας.

Τό πρῶτο áρθρο μέ τίτλο "ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ" γράφτηκε áπο τόν καθηγητή Β. Κουφουδάκη καί δημοσιεύτηκε στό "ΝΕΑ" στίς 3 τοῦ περασμένου μηνός.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

ΤΟΥ: ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΣΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝ ΓΙΟΥΝΙΒΕΡΣΙΤΥ

Οι Έλληνο-Αμερικάνικες σχέσεις που για χρόνια θεωρούνταν σαν πρότυπο στενών σχέσεων, βρίσκονται για την ώρα σε άδιέξοδο. Μπορεί δε ακόμα να λεχθεί ότι σταδιακά πλησιάζουν τα όρια της κρίσης. Οι λόγοι για αυτή τη δραματική στροφή είναι και άμεσοι και βαθειά ριζωμένοι.

Τό αποκορύφωμα της τελευταίας από μιάς σειράς δοκιμασίες που φαίνεται να επιδεινώνουν τις Έλληνο-Αμερικανικές σχέσεις, πηγάζει από τη δυσφορία γύρω από τις προσπάθειες της Έλληνικής κυβέρνησης να επανασυνδεθεί με το στρατιωτικό σκέλος της Βορειαντλαντικής Συμμαχίας (NATO).

Η ιστορία έχει περίπου ως εξής:

Τόν Αύγουστο του 1974 η Ελλάδα αποφάσισε να αποσυρθεί από την ένιαία στρατιωτική δομή της Βορειαντλαντικής Συμμαχίας. Αυτό τό μέτρο πάρθηκε με μεγάλο δισταγμό και ήταν τό αποτέλεσμα της διαφανόμενης αδυναμίας ή άπροθυμίας του NATO να αντιδράσει στην εισβολή και κατοχή της βόρειας Κύπρου από την Τουρκία. Έκεινη την εποχή ό Έλληνας Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής, διακήρυξε πώς η Ελλάδα δέν θά επέστρεφε στη Συμμαχία μέχρι ότου εξέλειπαν οι λόγοι που υποχρέωσαν την χώρα να αποσυρθεί.

Στά χρόνια που ακολούθησαν και ύστερα από επίμονες παροτρύνσεις από μέρος των ΗΠΑ, η Έλληνική κυβέρνηση (τότε υπό τόν Κωνσταντίνο Καραμανλή) σταδιακά επανεκτίμησε την κατάσταση και άρχισε να διαμορφώνει μιά νέα σειρά προτάσεων που απέβλεπαν στην επανασύνδεση της Ελλάδας με τό στρατιωτικό σκέλος του NATO. Σ'ένα πνεύμα υποχωρητικότητας συμβιβασμού καμιά προσπάθεια δέν έγινε για να συνδεθούν οι προτάσεις της επανένταξης με την αποχώρηση των Τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων από την Κύπρο. Ύστερα από μιά σειρά διερευνητικών συναντήσεων, που έγιναν μεταξύ της 15 Μαρτίου και της 24 Μαΐου του 1978, ό τότε άρχηγός του Γενικού Έπιτελείου των Έλληνικών Ένόπλων Δυνάμεων (Στρατηγός Ιωάννης Ντάβος) και ό τότε Στρατιωτικός Διοικητής του NATO (Στρατηγός Alexander Haig) έπεξεργάστηκαν μιά συμφωνία που προνοούσε για ένα νέο καθεστώς Έλληνικής συμμετοχής στο NATO. Η συμφωνία προνοούσε για μιά νέα, είδική σχέση, που θά επέτρεπε στο μεγαλύτερο μέρος των Έλληνικών Ένόπλων Δυνάμεων να παραμείνουν κάτω από έθνικά έπιχειρησιακό έλεγχο σε

καιρό ειρήνης. Όμως σε περίπτωση (στρατιωτικής) κρίσης αυτές οι δυνάμεις θα επανέρχοντο στον ευρύτερο έλεγχο του NATO. Επιπλέον, ύστερα από εισήγηση της Ελλάδας, η συμφωνία προνούσε για επιστροφή στην περιφερειακή διοίκηση και δομή έλεγχου, που υπήρχε το 1974, την εποχή της Ελληνικής αποχώρησης. Η απόφαση του Καραμανλή να επιδιώξει επίσημα την επανασύνδεση της Ελλάδας με το NATO, δεν ήταν πράξη χωρίς πολιτικές επιπτώσεις στο έσωτερικό. Σχεδόν όλο το φάσμα των αντιπολιτευομένων κομμάτων με εξαίρεση μια ασήμαντη δεξιόφρονη φατρία, αποδοκιμάζει την ανεπιφύλακτη επανένταξη της Ελλάδας στο NATO χωρίς να έχουν προηγουμένως κατά κάποιο τρόπο οι όροι που όδηγησαν στην αποχώρηση.

Η συμφωνία Ντάβου-Χαϊγ παρεπέμφθηκε άμεσα στη στρατιωτική επιτροπή του NATO όπου έτυχε της έγκρισης όλων των μελών εκτός από την Τουρκία. Η Τουρκία αρνήθηκε να άρει τις αντιρρήσεις της μέχρις ότου η Ελλάδα θα συμφωνούσε σε όρους που θα διαμούραζαν την ευθύνη του έναέριου έλεγχου της θαλάσσιας περιόχης του Αιγαίου. Σάν ύστατη υπόχωση η Τουρκία έτοιμη να δεχτεί καθεστώς κοινού έλεγχου πάνω σε όρισμένα τμήματα του έναέριου χώρου του Αιγαίου. Ανταποκρινόμενος σε μερικές από τις Τουρκικές αντιρρήσεις και άναζητώντας μια άμοιβαία άποδεκτης γενικής συμβιβαστικής συμφωνίας, ο Στρατηγός Χαϊγ διατύπωσε μια δεύτερη σειρά προτάσεων. Αυτές οι προτάσεις είχαν σαν σκοπό να παρακάμψουν το άκανθώδες ζήτημα του Έλληνικού/Τουρκικού έλεγχου στο Αιγαίο προωθώντας εισήγηση δια διεθνοποιημένο έπιχειρησιακό έλεγχο του διαφιλονομούμενου χώρου. Οι νέες προτάσεις Χαϊγ υποβλήθηκαν στην Έλληνική πλευρά στις 29 Μαΐου 1979, και θεωρήθηκαν άπαραδέκτες γιατί θα επέτειναν τη ζώνη ασφάλειας της Τουρκίας πάνω από τα Έλληνικά νησιά του άνατολικού Αιγαίου και της Δωδεκανήσου. Από τότε η διαδικασία φαίνεται να έχει άποτελεματωθεί και πολύ λίγη πρόοδος έχει γίνει σε κατοπινές συναντήσεις στις οποίες πήρε μέρος ο διάδοχος του Στρατηγού Χαϊγ, Στρατηγός Bernard Rogers.

Αυτού που χαράσσουν πολιτική στην Αθήνα, έχουν δεχθεί την τελευταία περιπλοκή των πραγμάτων με ένα κράμα δυσπιστίας, δυσφορίας και άγανάκτησης. Ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Ράλλης φέρεται να έχει πεύ σε έμπιστο πρόσωπό του όταν ύπηρετούσε σαν Υπουργός Έξωτερικών ότι τελευταία ξυπνούν έφιλιάτες σχετικά με το τί άλλο θα σκάρωναν οι Άμερικανοί. Λέγεται ότι οι ρυθμιστές της Έλληνικής πολιτικής άπέρριψαν το πνεύμα των αντιπροτάσεων του Στρατηγού Χαϊγ, με το έπιχείρημα ότι η επανένταξη της Ελλάδας δεν μπορούσε να γίνει αν οι διαπραγματεύσεις όδηγοΰσαν στην υπόσκαψη της Έλληνικής κυριαρχίας και έδαφικής άκεραιότητας στο Αιγαίο.

Στη πραγματικότητα τα πράγματα έχουν προχωρήσει λίγο παραπάνω. Σύμφωνα με ^{καλά} πληροφορούμενες πηγές τόσο ο Καραμανλής όσο και ο Ράλλης σε ιδιαίτερες συνομιλίες τους με άμερικανούς διπλωμάτες έτόνισαν την δυσφορία τους άναφορικά με τον τρόπο που έτίθετο το θέμα της επανασύνδεσης. Και οι

δυό ἀρχηγοί θέτουν μιάν ἀπλή ἀλλά σημαντική ἐρώτηση. Ποιός θά εἶναι ὁ σκοπός τῆς συνεχιζόμενης παρουσίας τῶν Ἀμερικανικῶν Βάσεων στό Ἑλληνικό ἔδαφος (εἴτε στήν Κρήτη εἴτε στή κυρίως Ἑλλάδα) ἐάν δέν ἐπιτραπεῖ στήν Ἑλλάδα νά ἐπανενταχθεῖ στό NATO; Ἄλλωστε στή πραγματικότητα αὐτές οἱ Βάσεις ἐγκαταστάθηκαν ἀπό τό 1963 γιά ἡνά καλύπτουν τίς ἀνάγκες γιά ἀσφάλεια καί ἀμυνα τῆς Βορειοἀτλαντικῆς συμφωνίας στή περιοχή της ὅπως προβλέπει τό ἄρθρον 3 τῆς συμφωνίας. Ἐτσι, χρησιμοποιώντας λεπτή ἀλλά σταθερή γλῶσσα, ἡ συντηρητική Ἑλληνική κυβέρνηση ἔχει ξεκινήσει μιὰ διαδικασία συσχέτισης τῆς ἐπανεένταξης στό NATO καί τοῦ καθεστῶτος τῶν Ἀμερικανικῶν Βάσεων στήν Ἑλλάδα.

II

Οἱ ἐπόμενοι λίγιοι μήνες μπορεῖ νά ἀποδειχθοῦν κρίσιμοι γιά τίς Ἑλληνο-Ἀμερικανικές σχέσεις. Μέ τήν πιθανότητα γιά ἐκλογές στό πολύ προσεχές μέλλο, ἡ ὑπαλλακτική λύση πού ἀπομένει στό κυβέρνηση Ράλλη γιά τό χειρισμό τοῦ θέματος τῶν Ἀμερικανικῶν Βάσεων τοῦ NATO σταδιακά θά στενεύουν.

Ἡ τωρινή βαθειά ἀπογοήτευση στήν Ἑλλάδα μέ τίς ΗΠΑ, φαίνεται τόσο στίς συνειδητές ὅσο καί στίς ὑποσυνείδητες ἀντιδράσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Σέ μιὰ χώρα τῆς ὁποίας ἡ σύγχρονη ἱστορία (ἀπό τό 1830) ἔχει ἐπισφραγισθεῖ μέ ξένες ἐπεμβάσεις καί χειρισμούς, ἡ ὑποσυνείδητη ἀντίδραση ἐναντίον τῆς μετά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σχέσης ἀφέντη-ὑπρέτη μεταξύ ΗΠΑ καί Ἑλλάδας δέν μπορεῖ νά παραγνωριστεῖ ἔτσι εὐκολα. Στό συνειδητό μέρος, ἡ πικρία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μέ τίς ΗΠΑ βασίζεται σέ τέσσερεις πλατειές ἐπικρατούσες ἀντιλήψεις: (2α)

1. Ἀπό τό 1940 οἱ ΗΠΑ ἔχουν ὑποστηρίξει στόν Ἑλληνικό πολιτικό χῶρο δεξιές δυνάμεις, (συχνά χρησιμοποιώντας ἀπροκάλυπτη ἐπέμβαση).
2. Στό ἀκανθῶδες Κυπριακό πρόβλημα οἱ ΗΠΑ ἔχουν παῖξει τό Βρετανικό καί ἀργότερα τό Τουρκικό χαρτί, παρά τό Ἑλληνικό.
3. Οἱ ΗΠΑ δέχθηκαν ἀβασάνιστα καί ὑποστήριξαν τό καταπιεστικό καθεστῶς τῶν Συνταγματαρχῶν (1967-1974).
4. Οἱ ΗΠΑ ἔχουν ὑποστηρίξει (καί συνεχίζουν νά κλίνουν μέ τό μέρος) μιάν ἐπικτατική καί ρεβιζιονιστική Τουρκία στό θέμα τῆς Κύπρου καί τοῦ Αἰγαίου.

Δεδομένου τοῦ ἐπερχόμενου προ-εκλογικοῦ πυρετοῦ καί μέ τήν προϋπόθεση ὅτι ἡ Τουρκία ἀρνεῖται νά ἄρει τίς ἀντιρρήσεις της χωρὺς ὅρους ἐπανεένταξης τῆς Ἑλλάδας στό NATO, ὁ Γεώργιος Ράλλης θά ἔχει νά ἐκλέξει μεταξύ μιᾶς σχετικῆς περιορισμένης σειρᾶς δυνατοτήτων ἐπιλογῆς στό θέμα NATO/Ἀμερικανικές Βάσεις. Ἡ πρώτη καί κἀπως ἀπύθανη ἐκλογή (δυνατότητα ἐπιλογῆς) εἶναι νά μήν κάμει τίποτε, γιά νά ξεκαθαρίσει τό θέμα παρουσίας τῶν βάσεων τῶν ΗΠΑ

παρόλον πού ή έπανένταξη στό NATO συνεχίζεται νά έμποδίζεται. Οί προβλεπόμενες έπιπτώσεις αύτης τής έκλογής στό έσωτερικό θα άποβοϋν κατά πάσαν πιθανότητα πολιτικά έπιζήμιες για τό κυβερνώων κόμμα. Τό μετριοπαθές κόμμα τής δεξιάς του Ράλλη, ή Νέα Δημοκρατία, θα έπικριθεϊ παντοιοτρόπως από τήν άντιπολίτευση, πού τώρα έχει έπικεφαλής τόν χαρισματικόν και μέ άριστερές άποκλίσεις Άνδρέα Παπανδρέου. Αύτός ό οικονομολόγος μέ τήν άμερικανική μόρφωση ήγεΐται του ΠΑΣΟΚ τό όποιο στις έκλογές του Νιόβρη του 1977 έξασφάλισε τό 25% τής λαϊκής ψήφου και τό ένα τρίτο περίπου τών βουλευτικών έδρών. Τό ΠΑΣΟΚ και τά υπόλοιπα κόμματα τής άντιπολίτευσης (πού καλύπτουν τό πολιτικό χώρο του κέντρου και τής άριστεράς) θα επέκριναν τή κυβέρνηση για άδέξιο μπλοφάρισμα και στή συνέχεια ότι υπέκυψε στις ένορχηστρωμένες Άμερικανο-Τουρκικές πιέσεις. Δεδομένου ότι τό μερίδιο τής λαϊκής ψήφου τής Νέας Δημοκρατίας έπεσε από σχεδόν 55% στις έκλογές του 1974 σε περίπου 42% τό 1977, αύτή ή έκλογή δέν φαίνεται νά έχει μεγάλη πιθανότητα νά υίοθετηθεϊ.

Μιά δεύτερη δυνατότητα έπιλογής πού έχει συστηθεϊ στον Έλληνικό τύπο - αλλά όχι κατ'ανάγκην έλκυστική στό κόμμα τής Νέας Δημοκρατίας - είναι τό λεγόμενο "Ίσπανικό Σενάριο". Η Έλληνική Κυβέρνηση δηλαδή, ύπαναχωρεϊ στό αίτημα της για έπανένταξη στό NATO κάτω από ειδικό καθεστώς και άντί τούτου καταλήγει σε μια διμερή τετραετή συμφωνία μέ τίς ΗΠΑ πού νά διασφαλίζει τήν λειτουργία τών Άμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Τά πλεονεκτήματα αύτης τής έκλογής είναι ότι ή Ελλάδα, συνεχίζει νά διατηρεϊ μιάν ίσορροπία άπέναντι στή Τουρκία όσον άφορα τίς σχέσεις της μέ τίς ΗΠΑ. Τό μειονέκτημα είναι ότι μετά από τίς προσπάθειες νά επιτύχει έπανασύνδεση τά τελευταία τρία χρόνια, τό κόμμα τής Νέας Δημοκρατίας θα φαίνεται ότι έχει άπορριφθεϊ από τή Νατοϊκή Συμμαχία και αύτή ή δυνατότητα έπιλογής έπίσης, είναι πιθανό νά είναι κάπως όδυνηρή για τήν Νέα Δημοκρατία στις κάλπες.

Η τρίτη έκλογή είναι ή μέ όρους ή μερική άναστολή τής λειτουργίας τών Άμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα ένόσω βέβαια έγκρεμεϊ ή άπόφαση του NATO πάνω στό θέμα τής έπανένταξης. Και σ' αύτή τή περίπτωση έπίσης, τό κόμμα τής Νέας Δημοκρατίας είναι δυνατό νά αντιμετωπίσει κάποια - πολύ περισσότερο όμως σιωπηρή - κριτική (έπίκριση). Είναι πολύ πιθανόν τά κόμματα τής άντιπολίτευσης νά θεωρήσουν τήν άναστολή τών προνοιών για τίς βάσεις ήμίμετρα πού πάνω άπ'όλα άποβλέπουν νά συσκοτίσουν "τή κυβερνητική άδυναμία και τήν έλλειψη θάρρους" έναντι στους Άμερικάνους. Όμως δεδομένης τής δυνατότητας άναστροφής αύτης τής προσέγγισης και τής ευελιξίας (άν όχι σύνεσης) πού έμπεριέχει, οι πιθανότητες για ζημιά στις έκλογές θα είναι έλάχιστη. Συνεπώς κάτι τέτοιο φαίνεται σαν μια άρκετή πιθανή έκλογή.

Η τέταρτη μέ τή μικρότερη πιθανότητα άναστροφής δυνατότητας έπιλογής είναι τό κλείσιμο τών Άμερικανικών βάσεων και ή άπαίτηση νά φύγουν όλες οι Άμερικανικές δυνάμεις από τό Έλληνικόν έδαφος. Αυτό, (μέ έξαιρεση τήν άκρα δεξιά) είναι πιθανό νά προκαλέσει ένα αίσθημα άλληλεγγύης άνάμεσα στα κόμματα τής άντιπολίτευσης. Αναμένοντας δυσμενείς άμερικανικές αντιδράσεις σε μια

τέτοια βαρυσήμαντη στροφή των πραγμάτων, τὰ Ἑλληνικά πολιτικά κόμματα καὶ οὐ διάφορές τους ἀποχωρήσεις θὰ πυκνώσουν τὴν τάξιν τους. Στὴ κατάσταση πολιορκίας ποὺ θὰ ἀναπτυχθεῖ, ἡ Νέα Δημοκρατία θὰ εἶναι κερδισμένη στὰ μάτια τῶν ἐκλογέων. Ὅμως, ἐξ' αὐτίας τοῦ γενικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας (ἓνα εἶδος σύνεσης, σταδιακοῦ πολιτικοῦ ὀφέλους καὶ μὴ ἀντιπαράταξης), οἱ πιθανότητες νὰ ἀκολουθηθεῖ αὐτὴ ἡ ριψοκίνδυνη πορεία εἶναι σχετικὰ περιορισμένη, τουλάχιστον πρὸς τὸ παρόν. Παρ' ὅλα αὐτὰ, εἶναι σημαντικό νὰ γίνεῖ ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ τρίτη ἐπιλογή ἢ μέ ὄρους ἢ ἡ μερικὴ διακοπὴ τῆς λειτουργίας τῶν Ἀμερικανικῶν βάσεων - θὰ μποροῦσε τελικὰ νὰ ὀδηγήσει στὸ κλείσιμο τῶν Ἀμερικανικῶν βάσεων. Ἡ ὅλη σειρὰ τῶν (ἀλληλουχία) σεναρίων ποὺ παρουσιάσθηκαν πρὸ πάνω, μπορεῖ νὰ ἀποφευχθεῖ ἂν ἡ Τουρκία ἀποφασίσει νὰ ἄρει τὴν ἀντιρρήσεις της πᾶνω στὸ αἴτημα τῆς Ἑλλάδας γιὰ ἐπανένταξη στὸ NATO. Ἀλλὰ στροφή στὴ στάση τῆς Τουρκίας, δεδομένων τῶν τωρινῶν ἐκτιμήσεων σχετικὰ μὲ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα της, εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανη - ἐκτός ἂν οἱ ΗΠΑ καὶ ἄλλες χῶρες τοῦ NATO, ἀποφασίσουν νὰ ἐφαρμόσουν ποικίλες πιέσεις πᾶνω σὲ μιὰ χώρα, ποὺ ἤδη ἀντιμετωπίζει πολλαπλὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα.⁽³⁾ Τέτοιες πιέσεις, ὅμως, ἀμφίβολα θὰ ἐνδυναμώσουν (ἐνισχύσουν) τὸ αἴσθημα ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν Τουρκία πῶς οἱ ΗΠΑ καὶ τὸ NATO κλίνουν μὲ τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Τουρκία, συνεπῶς, μπορεῖ νὰ ἀρχίσει καὶ πάλιν νὰ ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς ποὺ ἀναφέρθηκαν στὴν παραγράφου τρία καὶ τέσσερα πρὸ πάνω. Θὰ ἐπανεέλθουμε σ' αὐτὸ ποὺ φαίνεται δύσκολο, ἂν, ὄχι κλασσικὸ, δῆλημα γιὰ τὴν ΗΠΑ καὶ τὸ NATO, στὸ τελευταῖο μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης.

III

Ὅπως ἀναφέρθηκε, ἡ ἔνταξη στὴν Ἑλληνο-Ἀμερικανικὴν σχέσεις μπορεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ σὲ βαθειὰ ριζωμένη καθὼς καὶ σὲ ἄμεσες αἰτίες. Ἡ κύρια βαθειὰ - ριζωμένη αἰτία εἶναι ἓνα ἰσχυρὸ δημόσιο αἴσθημα ἀντίδρασης στὴν Ἑλλάδα ἐναντὶα στὴ σχέση ἀφέντη-ὑπηρετῆ ποὺ ὑπῆρχε μὲ τὴν ΗΠΑ μεταξὺ τοῦ 1947 καὶ τοῦ 1974. Σὲ μιὰ τέτοια σχέση ὁ μικρότερος σύμμαχος βλέπει τὸν ἑαυτὸν νὰ μὴν λαμβάνεται ὑπόψη ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο σύμμαχο. Ὅταν τὸ Δόγμα Τρούμαν ἐξαγγέλθηκε γιὰ πρώτη φορά τὸ 1949, ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἐρειπωμένη. Ὁ Dean Acheson περιέγραφε τότε τὴν Ἑλλάδα σὰν "ἓνα ἡμι-ἀναίσθητο ἀσθενὴ στὸ κατάλογο αὐτῶν ποὺ ἡ κατάσταση ἦταν κρίσιμη καὶ ποὺ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ θεράποντες γιατροῦ ἐσυζητοῦσαν κατὰ πόσον μπορεῖ νὰ σωθεῖ ἡ ζωὴ του". Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὁ Γεώργιος Παπανδρέου, συνοφύζοντας τὰ αἰσθήματα τῆς ἐλληνικῆς μὴ κομμουνιστικῆς ἐλιτ κάποτε ἐπαρατήρησε πῶς ἡ Ἑλλάδα "...ἀναπνέει μὲ ἓνα ἀγγλικὸ καὶ μὲ ἓνα Ἀμερικάνικο πνεῦμονα". Ἐξαντλημένη ἀπὸ μιὰ τραγικὴ δεκαετία πολέμου, κατοχῆς, ἐσωτερικῆς δυσπιστίας, καὶ ἀδελφοκτόνου διαμάχης, ἡ Ἑλλάδα ἐβασίλευτο τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ΗΠΑ γιὰ στρατιωτικὴ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ὑποστήριξη ποὺ θὰ μπορούσαν κ' αὐτὸ συνέβη στὴ πράξη νὰ μὴν τὴν λαμβάνουν ὑπόψη.

Οἱ κυβερνήσεις ποὺ διοικοῦσαν τὴν Ἑλλάδα στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, υἱοθέτησαν ἀντικομμουνιστικὴν στάση στὸ ἐσωτερικὸ καὶ φιλο-Ναῦτικὴν

καί φιλο-αμερικανική στό έξωτερικό. Στή δεκαετία τοῦ 1950, δέν ὑπῆρχαν μεγάλες διαφορές μεταξύ τῶν λειτουργούντων πολιτικῶν κομμάτων πάνω σέ ζητήματα έξωτερικῆς πολιτικῆς. (Δέν έπιτρεπόταν στους "Έλληνες κομμουνιστές νά λειτουργοῦν νόμιμα ἀπό τό 1947-1974). Τά μή-κομμουνιστικά πολιτικά κόμματα τοῦ κέντρου καί τῆς δεξιᾶς, ξεκίνησαν μέ τήν προϋπόθεση - πῶς ἡ 'Ελλάδα δέν εἶχε ἄλλη ἐκλογή παρά νά εὐθυγραμμιστεῖ μέ τή μεγάλη ναυτική δύναμη πού ἔλεγχε τή Μεσόγειο. Συνεπῶς, μιᾶ συμμαχία μέ τή Βρετανία καί ἄργότερα μέ τίς ΗΠΑ, ἐθεωρήθει ὄχι μόνο πλεονεκτική ἀλλά καί ἀναπόφευκτη. 'Επομένως γιά τους ρυθμιστές τῆς 'Ελληνικῆς πολιτικῆς (στίς ἀρχές) τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, τά πράγματα ἦταν σχετικά ἀπλά. 'Ο ἐχθρός, ἦταν ὁ διεθνῆς κομμουνισμός καί ἡ ἀπειλή ἐρχόταν ἀπό τό βορρά - πρωτίστως ἀπό τή Βουλγαρία πού ἦταν στενά εὐθυγραμμισμένη μέ τή Σοβιετική 'Ενωση. 'Η ἀλληλεγγύη μέ τό NATO ἐθεωρεῖτο σάν ἡ μόνη ἄμυνα τῆς 'Ελλάδας.

Αὐτή ἡ ξεκάθαρη εἰκόνα ἔγινε (έσυσκοτίστηκε) στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, μέ τό ξέσπασμα τῆς Κυπριακῆς διαμάχης. Τά πολιτικά κόμματα - ἰδίως ἐκεῖνα τῆς ἀντιπολίτευσης - ἄρχισαν νά ὑποδεικνύουν ὅτι ἡ σύνδεση μέ τό NATO ἀπατοῦσε ἐθνικές θυσίες διότι οἱ ΗΠΑ ἔκλιναν μέ τό μέρος πῶς "σημαντικῶν" Νατοῦκῶν συμμάχων, ὅπως ἡ Βρετανία καί ἄργότερα ἡ Τουρκία. 'Επιπλέον σύμφωνα μέ τήν ἀντιπολίτευση (ἰδίως τήν ἀριστερά) ἡ 'Ελλάδα, μέ τήν σύνδεσή της μέ τό NATO, ἐβαρύνετο μέ ἕνα δυσανάλογο μερῖδιο ἀμυντικῶν δαπανῶν. Συνεπῶς αὐτά τά κόμματα ὑπεστήριξαν πολιτικά πού νά ὀδηγεῖ στήν ὕβρεση, ἀποπυρ νικοποίηση, καί ἀκόμα ἀποστρατικιοποίηση στά Βαλκάνια. "Αν αὐτά τά σχέδια πετύχουν ἐδιατείνοντο θά ἀνακούφιζαν τίς 'Ελληνικές κυβερνήσεις ἀπό τίς βαρεῖές ἀμυντικές δαπάνες καί θά ἐπέτρεπαν τή διολχέτευση αὐτῶν τῶν πόρων σέ οἰκονομικά καί κοινωνικά ἀναπτυξιακά προγράμματα.

Οἱ συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου πού συνάφθηκαν μεταξύ Βρετανίας, 'Ελλάδας καί Τουρκίας τό 1959-1960, ὀδήγησαν σέ μιᾶ προσωρινή λύση τῆς Κυπριακῆς διαμάχης. 'Η Κύπρος ἀναδείχθηκε σάν ἀνεξάρτητο κράτος - ἕνα προῖόν πολιτικοῦ συμβιβασμοῦ πού ἀντανάκλωσε τήν ἰσορροπία δυνάμεων μέσα στό NATO. "Όμως, τό Κυπριακό σύνταγμα, ἔδωσε στή Τουρκοκυπριακή μειονότητα στή νῆσο δυσανάλογα μεγάλη πολιτική δύναμη ἐπιτρέποντας στους ἡγέτες της νά ἐξασκοῦν βέτο πάνω σέ σημαντικά θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς νομοθεσίας. 'Η διευθέτηση θεωρήθηκε ἄδικη ἀπό τήν 'Ελληνο-κυπριακή πλειοψηφία, καί γι' αὐτό ἔγιναν προσπάθειες τό 1963 νά ἀναθεωρηθεῖ τό σύνταγμα. Αὐτό, μέ τή σειρά του ἐπέσπευσε τήν δεύτερη μεγάλη Κυπριακή κρίση - μιᾶ κρίση πού συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Οἱ 'Ελληνο-αμερικανικές σχέσεις ἐντάθηκαν ἀκόμα περισσότερο στή δεκαετία τοῦ 1960. 'Η οἰκονομική καί πολιτική ἀνάπτυξη πού ρίζωνε στήν 'Ελλάδα καί τό κλίμα διεθνοῦς ὕφεσης ὀδήγησαν σέ μειωμένο αἰσθημα ἀπειλῆς ἀπό τόν κομμουνιστικό βορρά. 'Η ὑποβόσκουσα κυπριακή κρίση πρόσθετε στή δυσφορία πού αὐξανόταν σάν ἀποτέλεσμα τῆς μακροχρόνιας 'Αμερικανικῆς ἀνάμιξης στίς 'Ελληνικές ὑποθέσεις. Ξεφύτρωσε μιᾶ σοβαρή κίνηση πού συνηγοροῦσε ὑπέρ μιᾶς 'Ελληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐνός τέλους στήν 'Αμερικανική ἀνάμιξη καθώς καί τήν υἱοθέτηση μιᾶς ἐξωτερικῆς

πολιτικής που δεν θα υπέτασσε πλέον τα Έλληνικά έθνικά συμφέροντα στη Κύπρο στο NATO δηλαδή τα Αμερικανικά συμφέροντα. Ο πιο εύφραδης υποστηρικτής αυτής της διάθεσης ήταν ο Ανδρέας Παπανδρέου, που στα μέσα της δεκαετίας του 1960 ήταν ήγετικό στέλεχος της Ένωσης Κέντρου που άρχηγός της ήταν ο πατέρας του Γεώργιος Παπανδρέου.

Η έπιβολή της έφτάχρονης δεξιόφρονος στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα τό 1967 περιόρισε προσωρινά τή φανερή έπιδεινωση στις Έλληνο-Αμερικανικές σχέσεις. Η δικτατορία έπεδίωξε όπως άναμιένετο άντικομμουνιστική καί προ-Νατοϊκή έξωτερική πολιτική. Στη διάρκεια της χουντικής περιόδου (1967-1974), ή έξωτερική πολιτική των ΗΠΑ υπεστήριξε, κατά μεγάλο μέρος, τό στρατιωτικό καθεστώς. Έτσι, στα μάτια της τεράστιας πλειοψηφίας των Έλλήνων, οί ΗΠΑ έταυτίστηκε μέ ένα μισητό άυταρχικό καθεστώς που κακοδιοικούσε τή χώρα καί έκαταπίεζε τό λαό. Τελικά αυτό τό καθεστώς διέπραξε τό άφρονα πραξικόπημα έναντίον του Προέδρου Μαναρίου (Ίούλη 1974), δύνοντας έτσι στην Τουρκία τή χρυσή εύκαιρία νά εισβάλει καί κατακτήσει τή βόρεια Κύπρο υπό τό μανδύα της νομιμότητας.

Η έφτάχρονη δικτατορία - παρόλους τούς δεξιόφρονες προσανατολισμούς της - έπροσπάθησε νά δυσφημίσει όλους τούς Έλληνες πολιτικούς, εΐτε αυτού άνηκαν στη δεξιά, εΐτε στην άριστερά. Τό άποτέλεσμα ήταν τά έλληνικά πολιτικά κόμματα νά βγοϋν άπό τήν έφταετή τους δοκιμασία μέ ένα σχετικό αΐσθημα ένότητας. Η ούσία αυτής της νείας ένότητας μπορεΐ νά συνοψιστεΐ ως εξής. Αναφορικά μέ έξωτερικά θέματα, όλα τά κόμματα συμφώνησαν ότι ή Ελλάδα έπρεπε νά έπιτύχει τόν μεγαλύτερο δυνατό βαθμό άνεξαρτησίας άπό τήν κηδεμονία των υπερδυνάμεων. Σχετικά μέ τά έσωτερικά θέματα, άναγνωρίζετο ότι ή ύποστήριξη των δημοκρατικών δομών καί διαδικασιών, μακροχρόνια θά έξυπηρετοΐσε όχι μόνο τά είδικά κομματικά αλλά καί τά γενικότερα συμφέροντα.

Η μετάβαση άπό τή δικτατορία στην δημοκρατία έπετεύχθηκε μέ τή λιγότερη άνωμαλία καί βία. Κατά τήν αντίληψη των περισσοτέρων Έλλήνων, ή Τουρκία έπαρουσίαζε τώρα τόν μεγαλύτερο καί άμεσότερο κίνδυνο για τήν έθνική άκεραιότητα της Ελλάδας. Γενικά αυτή ή αντίληψη έβοήθησε νά περιορισθοϋν οί άπαιτήσεις καί του κοινού καί της ΕΛΙΤ. Ταυτόχρονα εΐχαν σάν άποτέλεσμα οί Έλληνες στρατιωτικοί νά ξανά συγκεντρώσουν τήν προσοχή τους στο καθήκον τους προς τήν έξωτερική άμυνα παρά τήν άνάμιξη στις έσωτερικές πολιτικές διαδικασίες. Τά αΐσθήματα άπαγοήτευσαν που δημούργησαν έφτά χρόνια άυταρχικής έξουσίας, συνέτειναν έπίσης στην έπούλωση των δύο κεντρικών προβλημάτων που έμάστιζαν τήν Ελλάδα σ' όλη τήν διάρκεια του είκοστού αΐώνα. Μέ τό δημοψήφισμα του Δεκέμβρη του 1974, οί Έλληνες άποφάσισαν νά τελειώνουν μέ τό άστατο θέμα - της μοναρχίας, αποφασίζοντας μέ πλειοψηφία σχεδόν τρία προς ένα υπέρ μιας προεδρικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Έπιπλέον, μέ τς έκλογές του Νόβρη του 1974, μία σημαντική μερίδα του Έλληνικού πολιτικού κόσμου έπανεντάχθηκε στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες. Τό Έλληνικό Κομμουνιστικό κόμμα (ΐστερα άπό σαράντα χρόνια σχεδόν μυστικής ύπαρξης) νομιμοποιήθηκε καί του έπετράπει

νά ζητήσει τή ψήφο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἔτσι, ἡ χρονιά τοῦ 1974 μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὀρόσημο μέσα στόν εἰκοστόν αἰῶνα - σηματοδύοντας τό τέλος στό σχίσμα μεταξύ μοναρχικῶν καί ἀντι-μοναρχικῶν καί κομμουνιστῶν καί ἀντικομμουνιστῶν.

Ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἀποκατάστασης τῆς δημοκρατίας τό 1974, σημαντικές διαφορές (ἰδίως στόν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς) χωρίζουν τύς ἀπόψεις τῆς Νέας Δημοκρατίας τοῦ Καραμανλή καί τοῦ Ράλλη ἀπό ἐκεῖνες τοῦ ΠΑΣΟΚ τοῦ Παπανδρέου καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Οὐσιαστικά, ἡ Νέα Δημοκρατία διακηρύττει ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι μέρος τῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς καί οἰκονομικῆς κοινότητας τῆς Δύσης. Ἀντίθετα τό ΠΑΣΟΚ καί οἱ Κομμουνιστές, αἰσθάνονται ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ἐξυπηρετεῖτο καλύτερα μέσα στό κίνημα τῶν ἀδεσμεύτων. Ὅμως, σταδιακά ἀλλά σταθερά, φαίνεται νά ἐκτυλίσσετε μιᾶ ὁμοφωνία στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδας - μιᾶς χώρας πού ἀπό τό 1915 πολύ λίγες περιπτώσεις ὁμοφωνίας ἐγνώρισε. Αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα σωστό μετά τή "σταθερή στάση" τῆς Ἑλληνικῆς κυβέρνησης πάνω στό θέμα τῆς ἐπανένταξης στό NATO καί τύς πρόσφατες ἐπισκέψεις τοῦ Καραμανλή στή Σοβιετική Ἑνωση, Οὐγγαρία καί Τσεχοσλοβακία.

Ἀξιοπρόσεκτο εἶναι ὅτι οἱ σπόροι τῆς πολυκομματικῆς ὁμοφωνίας μεταξύ τῶν δυνάμεων ἀριστερᾶς καί τῆς κεντροδεξιᾶς πέφτουν στό εὐφορο ἔδαφος τῆς πολιτικῆς γιά εἰσδοχή στή Δυτικο-Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Γιά τύς κεντροδεξιές δυνάμεις, ἡ Δυτικο-Εὐρωπαϊκή εἰσδοχή παρουσιάζει μιᾶ εὐκαιρία γιά πολιτική καί οἰκονομική ἔνωση μέ τούς "ἔννεα" ἐνῶ ταυτόχρονα ἰσχυροποιοῦνται τά εὐθραυστα δημοκρατικά θέσμινα τῆς Ἑλλάδας. Γιά τύς κεντροαριστερές δυνάμεις ἡ εἰσδοχή (ἢ κάποια λιγότερο ἐπίσημη σύνδεση) παρουσιάζει τήν πρόκληση ἀλλά καί μιᾶ εὐκαιρία νά προαγάγει προοδευτικές ἰδέες στόν σχετικά πλατύ χῶρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ περιβάλλοντος (νά ἀναζητήσουν δηλαδή οἰκονομικές καί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στό ἐσωτερικό καί ὕφεση διεθνῶς).

Δεδομένου ὅτι ἡ εἰσδοχή στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΟΚ) φαίνεται βέβαιη (4)
(4) ὁ γενικός προσανατολισμός τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑλληνικῶν κυβερνήσεων στή χρονιά πού ἔρχονται πιθανό νά ἐξελιχθεῖ ὡς ἀκολούθως: Ἡ Ἑλλάδα θά θεωρεῖται σάν μέρος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης τῶν "δέκα", ἀλλά θά ἀναμένεται νά παίξει ἕναν εἰδικό ρόλο σάν γέφυρα πρὸς τή Μέση Ἀνατολή. Ἡ Ἑλλάδα, "τό θεωρεῖτον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης", ὅπως πολύ γραφικά τήν περιέγραφε κάποτε ὁ Καραμανλής, θά συνεχίζει νά προάγει τήν ὕφεση καί νά θεσμοποιεῖ τήν εἰρήνη μέ ἄλλες χώρες τῶν Βαλκανικῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί τή Σοβιετική Ἑνωση.

Μέσα σ'αὐτό τό γενικό Δυτικο-Εὐρωπαϊκό προσανατολισμό, θά ὑπάρξει ἐκλογή μεταξύ δυό σχημάτων ἀνάλογα βέβαια μέ τήν ἔκβαση τοῦ αἰτήματος τῆς ἑλληνικῆς ἐπανασύνδεσης μέ τό NATO. Ἐάν ἡ ἐπανένταξη στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ NATO ἐπιτευχθεῖ στό προσεχές μέλλον μέ ὄρους ἀποδεκτοῦς γιά τήν Ἑλλάδα, τότε ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδας στή Δυτικο-Εὐρωπαϊκή κοινότητα θά εἶναι παρόμοιος μ'ἐκεῖνο τῆς Βρετανίας καί τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Αὐτό σημαίνει ὅτι θά ἐπιτραπεῖ στίς βάσεις καί τύς δυνάμεις τοῦ NATO νά παραμείνουν στό Ἑλληνικό ἔδαφος παρ'ὄλη τή συνεχιζόμενη ἢ καί σταδιακά πιά λίγη, κριτική τῆς ἀντιπολίτευσης γιά αὐτή τή στάση.

"Αν αντίθετα, ή επανένταξη στο στρατιωτικό σκέλος του NATO δεν επιτευχθετ, τότε πολύ πιθανόν ο ρόλος της Ελλάδας να ρέπει προς τό Γαλλικό πρότυπο. Αυτό θα οδηγεί προς στή σταδιακή απομάκρυνση των βάσεων και των δυνάμεων του NATO από τό 'Ελληνικό έδαφικό σύμπλεγμα. Και αυτό τό ένδεχόμενο είναι δυνατό όπως αναφέρθηκε νωρύτερα να προκαλέσει αρκετό ισχυρή διακομματική υποστήριξη ενώ ταυτόχρονα θα διευκολύνει τον βοηθητικό ρόλο της Ελλάδας σαν γέφυρας μεταξύ της Εύρώπης και της Μέσης Ανατολής.

V

Σ'αυτή τή φάση οι ρυθμιστές της 'Αμερικανικής έξωτερικής πολιτικής αντιμετώπιζουν ένα σοβαρό δίλημμα στο χειρισμό των σχέσεων στο παραγμένο τρίγωνο Ελλάδας-Τουρκίας-Κύπρος. Τό δίλημμα μπορεί άπλως να καθοριστεί ως εξής: Τί κάμνουν οι ΗΠΑ, όταν δυό σημαντικοί σύμμαχοι που ή στρατηγική τους αξία στη Δύση είναι άλληλένδετη, φαίνονται να είναι μπλεγμένοι σε μια διαμάχη που είναι δύσκολο να συμβιβασούν. Πράγματι αυτό φαίνεται σαν μια κατάσταση που όχι και να γίνει στο τέλος βγαίνει κανείς χαμένος. 'Εάν οι ΗΠΑ δεν κάμουν τίποτε, θα κατηγορηθούν για αδράνεια και άδιαφορία έναντι των ένδοσομμαχικών προβλημάτων. Αντίθετα, αν οι ΗΠΑ αναλάβουν ενεργό ρόλο στη διαμάχη κινδυνεύουν να προκαλέσουν τή δυσαρέσκεια του ενός ή και των δυό μερών γιατί τό καθένα θα θεωρεί ότι οι ΗΠΑ κλίνουν με τό μέρος της άλλης πλευράς ή ότι αναμιγνύεται στα έσωτερικές τους υποθέσεις.

Παρ'όλον που τώρα είναι κατόπιν έορτής, θα πρέπει να ποϋμε εδώ πώς αυτό τό οδυνηρό δίλημμα της 'Αμερικής στη Νοτι.ανατολική πτέρυγα του NATO θα μπορούσε να άποφεύγετο τό καλοκαίρι του 1974. Όμως στις δραματικές μέρες του 'Ιούλη του 1974, ή διοίκηση Νίξον καταποντιζόταν στα άγρια κύματα του Watergate και οι προσπάθειες που έγιναν τήν τελευταία στιγμή από τον Henry Kissinger για να περιορίσει τήν 'Ελληνο-Τουρκική διαμάχη, κάθε άλλο παρά είχε τήν έπιτυχή έκβαση. Στην αντίληψη μερικών έπιτροπών, ο Henry Kissinger στις κρίσιμες μέρες του 'Ιούλη-Αύγουστου του 1974, διάλεξε αν όχι παθητική στάση προσποιημένης αδυναμίας για τς ΗΠΑ. 'Η κατάσταση θα μπορούσε να τεθεί υπό έλεγχο αν ο Kissinger διεδραμάτιζε από πλευράς 'Αμερικής ενεργό ρόλο στην 'Ελληνοτουρκική διαμάχη για τήν Κύπρο. Αντίθετα έπροτίμησε να μην πιέσει τους Έλληνες Συνταγματάρχες να εγκαταλείψουν τό ασύνετο πραξικόπημα τους που στόχον είχε τον Πρόεδρο Μοκάριο. 'Η ένέργεια των Συνταγματαρχών ήταν τό έναυσμα για τά κατοπινά κύματα της Τουρκικής στρατιωτικής επέμβαση στη Κύπρο. Και εδώ, πάλιν ή στάση του Kissinger από πλευράς έξωτερικής πολιτικής ήταν έντελως παθητική. Τό αποτέλεσμα ήταν ή Ελλάδα και ή Τουρκία να βρεθούν αντιμετώπες σε μια μετωπική σύγκρουση. (5)

'Η παρατεταμένη 'Ελληνο-Τουρκική διαμάχη, που ξέσπασε τό 1974, είναι ή πραγματικότητα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε σήμερα. Πέρα από τά μακροχρόνια δεινά της Κύπρου, υπάρχει μια σειρά από όξεις προστριβές που διχάζουν τήν Ελλάδα και τήν Τουρκία πάνω στο θέμα της διαρύθμισης και όροθέτησης

της ήπειρωτικής ύφαλοκρηπίδας και του έναέριου χώρου της περιλοχής του Αιγαίου. Η πολιτική των ΗΠΑ προς την ταραγμένη Νοτιο-ανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ έχει από τον Ιούλη του 1974 οδηγήσει, παραδόξως, σε πολλαπλές σκοτούρες.

Σάν αποτέλεσμα της πολυθεσμικής φύσης της έξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και την μετά το Watergate επαναβεβαίωσης του ρόλου του Κογκρέσσου έναντι της Εκτελεστικής Ύφευσίας σε ζητήματα έξωτερικής πολιτικής έξουσίας, ή πολιτική της Αμερικανικής έναντι της Ελλάδας και της Τουρκίας, έχει μέχρι τώρα καταφέρει να προκαλέσει άρνητικές αντιδράσεις και στις δυό χώρες.

Οί Τοῦρκοι, για παράδειγμα, άντέδρασαν με θυμό στην έπιβολή μερικής άπαγόρευσης (έμπάριο) της Αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας και τις πωλήσεις στρατιωτικού ύλικού προς ή Τουρκία (1975-1978) - ή άρση του όποιου (έμπάριο) θά γινόταν υπό τον όρον ότι θά υπήρχε πρόοδος για ένα δίκαιο διακανονισμό του Κυπριακού. Με τό έπιχείρημα πώς τό Κογκρέσσο υπέκυψε στις πιέσεις ένος δυνατού του Έλληνικού Lobby, ή Τουρκία προχώρησε σε άντίποινα με ήν μερική άναστολή της λειτουργίας μερικών σημαντικών Αμερικανικών βάσεων και κατασκοπευτικών σταθμών συνδέοντας ήν επαναλειτουργία τους με ήν χωρίς όρους άρση του έμπάριο. Τελικά τό έμπάριο ήρθε τον Σεπτέμβρη του 1978, μετά από ψηφοφορία με πολύ μικρή διαφορά. Πολλοί νομοθέτες φήμισαν υπέρ της άρσης άφοῦ τους ξεγέλεσαν πώς τέτοια ένέργεια θά ήταν "θετική ένύσχυση" που θά οδηγούσε σε πιο συμβιβαστική στάση της Τουρκίας έναντι της Κύπρου.

Οί διοικήσεις Νίξον και Φόρτ και άργότερα ή διοίκηση του Κάρτερ, άντέδρασαν στην υπέρ του έμπάριο πολιτική του Κογκρέσσου και πολέμησαν άγρια για να ήν άνατρέψουν. Αυτό με ή σειρά του, δημιούργησε ήν έντύπωση στην Ελλάδα και στη Κύπρο πώς οι διάφορες άμερικάνικες κυβερνήσεις ήταν με τό μέρος της ρεβιζιονιστικής και διασπαστικής της Ατλαντικής συμμαχίας Τουρκίας. Μεταξύ των Έλληνικής καταγωγής Αμερικανών ή άντίδραση ήταν ακόμα πιο έντονη. Θεωρώντας τους Φόρτ και Κίσσιγκερ και άργότερα τους Κάρτερ και Μπρεζίνσκι, σταθερά στην πλευρά των Τούρκων, οι Έλληνο-αμερικανοί διακατέχονταν από πικρία και δυσφορία. Χαρακτηριστική αυτής της στάσης είναι και ή γνώμη έξέχοντος Αμερικανού Έλληνικής καταγωγής, που παρατήρησε ότι "οί Τοῦρκοι δέν χρειάζονται lobby στις ΗΠΑ γιατί έχουν τό Πεντάγωνο και τό Συμβούλιο Έθνικής Ασφαλείας με τό μέρος τους".

Τό έρώτημα που τίθεται σήμερα είναι κατά πόσον υπάρχει τίποτε τό νέο που μπόρουν να κάμουν οι ρυθμιστές της Αμερικανικής πολιτικής σχετικά με τά Έλληνο-Τουρκικά θέματα έκτός που να συνεχίσουν με πολιτική ήμιμέτρων που σχεδιάσθηκε για να άντεπεξέρχεται στις άναποδιές. Είναι παραδεκτόν πώς δέν υπάρχει εύκολη φόρμουλα για να βγει κανείς από τό σημερινό άδιέξοδο αλλά μπορούμε να παραθέσουμε μερικές σκέψεις για προβληματισμό.

Είναι φανερόν πώς από τό 1974 ως τό 1979, ή 'Αμερικανική προσέγγιση στό χειρισμό τών σχέσεων μέ τήν 'Ελλάδα καί τή Τουρκία εΐχαν άρνητικά άποτελέσματα καί στίς δύο χώρες. Οί Τοϋρκοι, για να τό θέσουμε άπλά, βλέπουν έναν άντι-Τουρκικό Κογκρέσσο καί οί "Έλληνες μιάν άντι-Έλληνική κυβερνήση. "Έτσι, καί οί δύο χώρες έχουν έμπλακειΰ σέ ένα πολυδιάστατο άνταγωνισμό - άντιπαραθέτοντας τά παράπονα τους καί τίς πιέσεις τους έναντίου τών ΗΠΑ μέ μιá συναγωνιστική έπιδύωξη για άρμονικές σχέσεις στα Βαλκάνια, τήν 'Ανατολικήν Εϋρώπη, τή Σοβιετική "Ενωση, καί βεβαίως τίς πλούσιες σέ πετρέλαια 'Αραβικές χώρες.

Σ' αυτό τό άδιέξοδο, μιá φανερή άλλά δύσκολο να εφαρμοστεΰ συνταγή εΐναι να υιοθετήσουν οί ΗΠΑ μιάν ίσομερή έξωτερική πολιτική στό ταραγμένο τρίγωνο. Τέτοια πολιτική θα πρέπει να στηρίζεται πάνω στό συνεταιρισμό Κογκρέσσου-Έκτελεστικής εξουσίας τόσο στη σύλληψη όσο καί στη διαγραφή της, άλλά έπίσης θα άπαιτούσε τήν άνεμπόδιστη εφαρμογή της από τήν Έκτελεστική εξουσία χωρίς τήν παρέμβαση του Κογκρέσσου. Αύτή ή πολιτική πρέπει να βασίζεται πάνω σέ πραγματική ίσορροπία έναντι τών πολλαπλών Έλληνο-Τουρκικών διαφορών. 'Η ίσομερής μεταχείρηση από τίς ΗΠΑ θα πρέπει να εΐναι καί στό στρατιωτικό, καί στόν οικονομικό καί στόν πολιτικό τομέα - μέ μιá λέξη ψυχολογημένη. Δεδομένης τής άλληλοεξάρτησης του Έλληνικού καί Τουρκικού στρατηγικού χώρου, κλίση ή έκλογή υπέρ τής μιáς ή τής άλλης χώρας θα συνεπάγετο τήν άποξένωση τής άλλης. Μιá ξεκάθαρη κλίση προς τό μέρος τής 'Ελλάδας θα όδηγοΰσε κατά πᾶσαν πιθανότητα σέ άπαράδεκτες θυσίες αναφορικά μέ τά Δυτικά συμφέροντα ασφάλειας στη Τουρκία. Παρόμοια, μιá ξεκάθαρη έκλογή υπέρ τής Τουρκίας θα έσπρωχνε όπως αναφέρθηκε πιο πάνω τήν 'Ελλάδα να άποχωρήσει από τήν άλυσίδα ασφάλειας του NATO εκθέτοντας έτσι τό "μαλακό υπογάστριο" τής Εϋρώπης. 'Εάν, όπως έπαρατήρησε κάποτε ό άφυπηρητήσας Ναύαρχος Zumwalt, ό ένδιάμεσος κρίκος (ή 'Ελλάδα) φύγει από τήν άλυσίδα ασφάλειας τής Δύσης, οί συνέπειες για τόν τελευταίο κρίκο (τήν Τουρκία) θα εΐναι φανερές.

Μέ τήν προϋπόθεση ότι μπορεΰ να χαραχθεΰ μιá νέα συνεταιριστική πολιτική μεταξύ Κογκρέσσου καί Έκτελεστικής εξουσίας, τί άκριβώς πρέπει να εΐναι τό περιεχόμενό της. 'Εδω θα πρέπει να εξετάσουμε προσεκτικά τή φύση τών διενέξεων που χωρίζουν τήν 'Ελλάδα καί τήν Τουρκία. 'Από τό 1974, ή 'Ελλάδα θέλει να διατηρήσει τό status quo, όπως ήταν δηλαδή ή θέση της προηγουμένως πάνω στα θέματα τόσο τής Κύπρου όσο καί του Αίγαίου. 'Η Τουρκία όπωσδήποτε έχει υιοθετήσε μιá ρεβιζιονιστική στάση. Για να διαμορφώσουν οί ΗΠΑ μιá πολιτική ίσορροπίας, έχοντας υπόψη τή κατοχύρωση τών Δυτικών άμυντικών θεσμών, θα πρέπει να προαγάγουν ενεργά τήν αρχή ότι οί Έλληνο-Τουρκικές διαφορές θα έπιλυθοϋν μέ ειρηνικές διαδικασίες. Κάτι τέτοιο θα μποροΰσε να ξεκινήσει μέ διμερείς διαπραγματεύσεις, μεταξύ τών μερών στη διαμάχη καί ένδεχομένως να κληθεΰ προς μεσολάβηση καί διαιτησία από τρίτους. Καί ή 'Ελλάδα καί ή Κύπρος έχουν διακηρύξει τή προθυμία τους να συμμορφωθοϋν

12

μέ τήν εἰρηνική διαδικασία ἐπίλυσης τῶν διαφορῶν ὅπως συνοψίσθηκαν πῶς πάνω. Ἡ Τουρκία ὁμως ἀντιτίθεται στίς θεσμοποιημένες μεθόδους ἐπίλυσης τῶν διαφορῶν, μέσο τρίτων, ἐπιμένοντας σέ ἀπευθείας διμερῆς διαπραγματεύσεις μεταξύ τῶν μερῶν στή κάθε διαμάχη (δηλ. τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία στό θέμα τοῦ Αἰγαίου καί τούς Ἑλληνοκύπριους καί Τουρκοκύπριους στό θέμα τῆς Κύπρου).

Ἐνῶ οἱ διενέξεις συνεχίζονται νά ἐπιδεινώνονται, ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία, παραμένουν ἀμετακίνητες σέ μιᾶ πορεία σύγκρουσης πού ἄς ἐλπίσουμε ὅτι δέν θά φτάσει σέ ἀνοικτή σύρραξη. Σ' ὅτι φαίνεται νά εἶναι ἕνας μῆνι ψυχρός πόλεμος μεταξύ Ἑλλάδας-Τουρκίας, ἡ διατήρηση τῆς εὐθραυστης εἰρήνης μεταξύ τῶν δύο χωρῶν ἔχει γίνει συνάρτηση μιᾶς ἰσορροποιημένης δύναμης (στρατιωτικῆς, πολιτικῆς, ψυχολογικῆς). Σάν ἀποτέλεσμα οἱ θέσεις στρατηγικῆς προτεραιότητος γιά κάθε χώρα ἔχουν μετακινηθεῖ σημαντικά καί κατάντησε σχεδόν ἀδύνατο γι' αὐτές νά συγκεντρώσουν τή προσοχή τους πάνω στήν ἀντιπαράταξη Ἐνατολῆς-Δύσης τή στιγμή πού καί οἱ δύο διαβλέπουν τή μεγάλη ἀπειλή νά προέρχεται ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Ἀτλαντικῆς συμμαχίας. Ἐκινώντας μέ τήν ὑπόθεση πῶς ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία εἶναι σήμερα σέ θέση οὐσιαστικῆς ἰσοδυναμίας, μιᾶ πολιτικῆς ἰσορροπίας ἀπό μέρους τῶν ΗΠΑ πρέπει νά ἐπιδιώκει στή μή διατάραξη τοῦ ὑφιστάμενου ἰσοζυγίου μέ τή δυσανάλογη ὑποστήριξη πρὸς τή μιᾶ ἢ τήν ἄλλη χώρα. Μιᾶ φόρμουλα ὕψους ὑποστήριξης (ἰδίως στούς στρατιωτικούς καί τεχνικούς τομεῖς), συνεπῶς, δέν θά ἀποσταθεροποιῶσε τό Ἑλληνο-Τουρκικό ἰσοζύγιον καί θά μπορούσε νά δικαιολογηθεῖ σάν πραγματικά ὕψη μεταχείριση.

Θά προβληθεῖ βέβαια ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἐφόσον ἡ Τουρκία εἶναι πῶς πολυπληθῆς χώρα, μέ πῶς σοβαρά οἰκονομικά προβλήματα ἀπό τήν Ἑλλάδα, θά πρέπει νά ἐξασφάλισαι τό μεγαλύτερο μέρος τῆς οἰκονομικῆς βοήθειας. Κάτω ἀπό ὁμαλές συνθήκες πολὺ λίγοι θά ἦσαν ἐκεῖνοι πού θά διαφωνοῦσαν μέ αὐτό τόν ἰσχυρισμό. Ἀλλά, ὅπως καί νά τό κάμουμε, οἱ Ἑλληνο-Τουρκικές σχέσεις σήμερα δέν εἶναι ὁμαλές, καί δυστυχῶς ἡ εἰρήνη μεταξύ τούς μπορεῖ νά διασφαλισθεῖ μόνο μέ τή διατήρηση τῆς ἰσοδυναμίας.

Μιᾶ πολιτικῆ σάν αὐτή πού συνοψίσθηκε πῶς πάνω, πιθανό νά μῆν ἱκανοποιεῖ ἐντελῶς τά ἐνδιαφερόμενα μέρη. Γιά παράδειγμα, ἡ Ἑλληνο-Ἀμερικάνικη κοινότητα θά προτιμοῦσε νά δεῖ νά ἐφαρμόζεται γιά τήν Τουρκία μιᾶ Ἀμερικάνικη πολιτικῆ κυρώσεων (π.χ. τό ἐμπάριο) μέχρις ὅτου αὐτή ἡ χώρα ὀπισθοχωρήσει ἀπό τήν ἐπεκτατικῆ τῆς στάση στή Κύπρο καί τό Αἰγαῖο. Οἱ Τοῦρκοι θά παραπονηθοῦν ὅτι μέ τέτοια σειρά κατευθυντηρίων γραμμῶν ἡ Ἑλλάδα θά ἔπαιρνε ἴσο μερίδιο βοήθειας μέ τή Τουρκία. Τό Κογκρέσσο θά παραπονεθεῖ πῶς ἀκόμα μιᾶ φορά ἡ εἰρήνη ἐξαγοράζεται μέ Ἀμερικανικά δολλάρια (παρ' ὅλον πού ἡ πολιτικῆ ἰσορροπίας μπορεῖ νά λειτουργήσει ἀκόμα καί ἂν δέν δοθεῖ καμμιά βοήθεια εἴτε στήν Ἑλλάδα εἴτε στήν Τουρκία). Ἡ Ἐκτελεστικῆ ἐξουσία θά παραπονηθεῖ ὅτι τῆς ζητεῖται νά διαγράψει πολιτικῆ μέ παρεμβολές ἀπό μέρους τοῦ

Κογκρέσσο (καί ὅτι τό Κογκρέσσο θά συνεχίσει νά ἀναμιγνύεται στήν ἐφαρμογή τῆς πολιτικῆς). Ὅμως ἡ ὑπαλλακτική κατάσταση εἶναι νά συνεχισθεῖ ἡ σημερινή διαμάχη Κογκρέσσο καί Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, πολιτική πού ὡς τώρα ὀδήγησε σέ ἀδιέξοδο τά Ἑλληνο-Τουρκικά θέματα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Πρβλ. πρόλογο τής "Συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ καί τοῦ Βασιλείου τής Ἑλλάδας ἀναφορικά μέ τίς στρατιωτικές Διευκολύνσεις". 4 Φεβρουαρίου 1953. Συμφωνίες καί ἄλλες Διεθνεῖς Πρόξεις, 1964.
- 2 Συνταγματικά ἡ τελευταία μέρα πού μπορεῖ νά γίνουν ἐκλογές στήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Νοέμβριος τοῦ 1981. Ὡστόσο πολλοί παρατηρητές ἀναμένουν νά γίνουν ἐκλογές ἐνωρίς ἀμέσως μόλις συμπληρωθεῖ ἡ ἐπικυρωτική διαδικασία ἀπό τά ἐννιά Εὐρωπαϊκά Κοινοβούλια πού θά ἐπισημοποιήσουν τήν εἰσδοχή τής Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Αὐτό μέ τή σειρά του τοποθετεῖ τίς ἐκλογές μεταξύ τής "Ανοιξης καί τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1981.
- 2α Δέν εἶναι σκοπός αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου νά καταπιαστεῖ μέ τό κατά πόσον αὐτές οἱ ἀντιλήψεις εἶναι δικαιολογημένες ἢ ὄχι. Τό γεγονός εἶναι ὅτι αὐτές οἱ ἀντιλήψεις εἶναι πλατειά διαδεδομένες ἀνάμεσα στό Ἑλληνικό κοινό.
- 3 Dankwart Rustow, "Turkey's Travails," Foreign Affairs, Vol. 58, No. 1, Fall 1979.
- 4 Ἡ συμφωνία εἰσδοχῆς μεταξύ Ἑλλάδας καί τής Κοινῆς Ἀγορᾶς ὑπεγράφη στίς 28 Μαΐου 1979. Ὑστερα ἀπό τετραήμερη συζήτηση ἡ συμφωνία ἐπικυρώθηκε ἀπό τό Ἑλληνικό Κοινοβούλιο στίς 28 Ἰουνίου. Ἡ συμφωνία ἔχει ἤδη τήν ἔγκριση τῶν Κοινοβουλίων τῶν Μελῶν τής Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἡ Ἑλλάδα ἀναμένεται νά μπεῖ ἐπίσημα στή Κοινότητα τήν 1 τοῦ Γενάρη 1981.
- 5 Γιά μιά λεπτομερή κριτική τοῦ πῶς ἐχειρῶστηκαν τήν Κυπριακή κρίση τοῦ 1974 Henry Kissinger πρβλ. τό βιβλίο τοῦ Laurence Stern, "The Wrong Horse: The Politics of Intervention and the Failure of American Diplomacy (New York Times Books, 1977.
- 6 Εἶναι ἀπίθανον ὁ Πρόεδρος Κάτερ νά "τύχει συγχώρεσης" ἀπό τήν Ἑλληνο-Αμερικανική κοινότητα γιατί δέν ἐτήρησε τίς προεκλογικές του ὑποσχέσεις ἀναφορικά μέ τό θέμα τοῦ Τουρκικοῦ ἐμπάργκο.